

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2545 จำนวน 16 คน ซึ่งได้มาโดย ผู้วิจัยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2545 จำนวน 237 คน ตอบแบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จากนั้นตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด แล้วนำคะแนนของนักเรียนทุกคนมาเรียงลำดับจากคะแนนสูงต่ำ และคัดเลือกผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของ ไคลเบอร์ก ต่ำกว่าจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ในระดับที่ 2 ขั้นที่ 4 ลงมา จำนวน 37 คน สอบถามความสมัครใจในการเข้ารับการทดลอง สุ่มนักเรียนที่สมัครใจ จำนวน 16 คน แล้วสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลากเพื่อเข้ากลุ่มเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน และกลุ่มควบคุม 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ โดยแบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นผู้วิจัยได้นำแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ สิริเพ็ญ ไพบุญผล (2540, หน้า 106-129) และของควตา เครือทิวา (2544, หน้า 70-82) มาปรับปรุงและดัดแปลงเนื้อหาให้เหมาะสม สร้างเป็นคำถามมีตัวเลือกเหตุผล 6 ตัวเลือก เป็นตัวแทนจริยธรรมครบทั้ง 6 ขั้น ตามทฤษฎีของ ไคลเบอร์ก (Kohlberg) โดยกำหนดสร้างแบบสอบถามให้เป็นเชิงสถานการณ์ซึ่งต้องตัดสินใจเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เครื่องมือวิจัยนี้ผู้วิจัยได้หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน พิจารณาเพื่อให้คำแนะนำและแก้ไขปรับปรุง แล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระหฤทัยนันทบุรี จังหวัดนนทบุรี จำนวน 85 คน นำไปหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับได้ค่าความเชื่อมั่น .82 กลุ่มตัวอย่างได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 12 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที และได้ตอบแบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำประเภทหนึ่งตัวแปรระหว่างกลุ่มและหนึ่งตัวแปรภายในกลุ่ม (repeated measures analysis of variance : one between-subjects variable and one within-subjects variable) ซึ่งการศึกษาดังนี้ไม่มีสมมติฐานการวิจัยดังนี้

สมมติฐานของการวิจัย

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีทดลองและระยะเวลาการทดลอง
2. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มควบคุม มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระยะหลังการทดลองแตกต่างกัน
3. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มควบคุม มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระยะการติดตามผลแตกต่างกัน
4. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง
5. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง
6. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองและติดตามผลไม่แตกต่างกัน

สรุปผลการทดลอง

หลังการวิเคราะห์ข้อมูล ผลที่ได้ปรากฏดังต่อไปนี้

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มควบคุม มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระยะหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มควบคุม มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะการติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะติดตามผลสูงระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
6. นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยตามสมมติฐาน ดังนี้

1. การทดสอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลอง พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตารางที่ 9 และภาพที่ 8 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองมีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองซึ่งเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มควบคุม และแบ่งระยะเวลาของการทดลองออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล ผลการทดลอง พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์มีคะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลเพิ่มสูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันตามช่วงระยะเวลาของการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ได้รับการฝึกให้รู้จักและเข้าใจอารมณ์ตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรับผิดชอบ กล้าตัดสินใจ แก้ไขปัญหา พร้อมทั้งเรียนรู้จักการสร้างความแรงใจให้ตนเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง เกิดความเชื่อมั่น มีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีความพอใจในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวรส สาริยะ (2540, หน้า 111) ที่ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกระจำจ้านิยมในการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิต “พิบูลบำเพ็ญ” มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า การทดสอบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีทดลองกับช่วงระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มลวดี สายจำปา (2543, หน้า 88) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการใช้เพื่อนช่วยเพื่อนและกิจกรรมการกระจำจ้านิยมต่อความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น แก้ไขปัญหาเป็น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบังอร ไชยเผือก (2545, หน้า 79) ที่ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเซนต์แมรีอิมมาคูเลตคอนแวนต์ จังหวัดชลบุรี พบว่า การทดสอบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีทดลองกับระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของวันทนา ถิระพุทธิชัย (2544, หน้า 104) ที่ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนเทคนิคในจังหวัดชลบุรี พบว่า การทดสอบมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีทดลองกับช่วงระยะเวลาของการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า วิธีการทดลองกับช่วงเวลาของการทดลองมีผลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน เพราะในระลอกก่อนการทดลองนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำ เมื่อเรียนกลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์แล้ว นักเรียนมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นในระลอกหลังการทดลอง เมื่อถึงช่วงเวลาแล้วให้ตอบแบบสอบถามซ้ำอีกครั้งในระลอกติดตามผล การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่สูงขึ้นยังคงอยู่เหมือนระลอกหลังการทดลอง ส่วนกลุ่มควบคุมได้ผลคงเดิมทั้งสามระยะ

2. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มควบคุม ระยะหลังการทดลองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 11 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มควบคุม มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระยะหลังการทดลองแตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง ได้ทำกิจกรรมที่เสริมสร้างการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่เขามีอยู่ตัดสินใจ แสดงความคิดเห็นต่อกรณีตัวอย่างต่าง ๆ ฝึกการตระหนักรู้ และมีวินัยในการควบคุมตนเอง ฝึกการเข้าใจและรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่นพร้อมทั้งสามารถแสดงออกอย่างเหมาะสม ตระหนักในคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในตนเอง รู้จักการตัดสินใจและการแก้ปัญหา ฝึกการประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งส่งผลให้นักเรียนที่ได้รับการฝึกมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่นมากขึ้น ได้พัฒนาตนเองด้านจิตใจ ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน รู้จักมองโลกในแง่ดี มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ อดทน มีเมตตา โอบอ้อมอารี รู้จักเสียสละ ผู้สุภาพอ่อนโยน สามารถสร้างสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไวซิงเจอร์ (Weisinger, 1998) ที่กล่าวว่า การพัฒนาด้านอารมณ์จะทำให้เกิดการรับรู้ ตีความหมาย และสร้างพฤติกรรมในทางบวกและแสดงออกได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับแนวคิดของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976) ที่ว่า การบรรลุนิติภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลจะแสดงออกในทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเด่นชัดที่สุด และบ่อเกิดของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้นจะเกิดจากการพัฒนาทางความคิดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น การได้เข้ากลุ่มทางสังคมจะช่วยให้ได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาพัฒนาทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงออกในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สามารถใช้เหตุผลเพื่อตัดสินใจที่จะเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีแบบแผน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุปราณี ธรรมพิทักษ์ (2542, หน้า 41) ซึ่งศึกษาผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มตามแนวคิดของโคลเบอร์กเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

ตามแนวคิดของโคลเบอร์กมีค่าเฉลี่ยของคะแนนเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับสุรภิ หนูเรียงสาย (2544, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มและโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีต่อการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเพร็ทมาตาวิทยา จังหวัดระยอง พบว่า โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์และกิจกรรมกลุ่ม สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นได้

สรุปได้ว่านักเรียนที่เข้ารับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นแตกต่างจากกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลอง

3. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์และกลุ่มควบคุม ระยะการติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 12 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มควบคุม มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระยะการติดตามผลแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ เน้นการฝึกปฏิบัติในการควบคุมอารมณ์และความต้องการ การรู้จักตัดสินใจแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง ความมีสติตระหนักรู้ในตนและการเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น หลังจากได้เว้นระยะเวลาไว้ 4 สัปดาห์แล้วทำการทดสอบอีกครั้ง คะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ก็ไม่ได้ลดลง แสดงว่าโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีประสิทธิภาพที่ทำให้เกิดความยั่งยืน และมีความคงทน ซึ่งจะเห็นได้ว่านักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์แล้วสามารถพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของโคลเบอร์ก จากขั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น ไปสู่ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม และขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา นักเรียนสามารถใช้หลักการเชิงจริยธรรมตัดสินใจข้อขัดแย้งต่าง ๆ อย่างผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี ด้วยการใช้อยู่วิเคราะห์ความคิดระดับสูงใคร่ครวญอย่างมีเหตุผล แล้วตัดสินใจด้วยตนเองตามค่านิยมที่ตนยึดถือ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากกว่าก็จะปฏิบัติตามสิ่งนั้น โดยมีหลักการของตนเองที่ถูกต้อง ซึ่งประยุกต์จากกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมและจริยธรรมที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เป็นรากฐานและกฎของสังคม (society's rules) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของอังจนา สุขารมณ (2542, หน้า 1-5) ที่กล่าวว่า การพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพจะต้องพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอารมณ์ควรเริ่มต้นด้วยการเลี้ยงดูของพ่อแม่ในรูปแบบที่เหมาะสม ปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่ลูกเพื่อที่จะได้เจริญเติบโต มีความสำเร็จในชีวิตและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป แสดงว่าการปลูกฝังความฉลาดทางอารมณ์จะมีความคงทนถึงแม้จะปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย จนเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ก็ยังคงอยู่

นั่นเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ วิลเฮล์ม ชวัวลลี (2542, หน้า 159-160) ที่กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์ไม่ได้ถูกกำหนดมาตายตัวตามพันธุกรรม แต่ความฉลาดทางอารมณ์เกิดจากการเรียนรู้และสามารถพัฒนาให้ดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ แม้จะเข้าสู่วัยทำงานแล้วก็ตาม แสดงว่าความฉลาดทางอารมณ์นั้นสามารถพัฒนาได้และมีความคงทนเมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วก็ดำเนินต่อไปได้เรื่อย ๆ นั้นแสดงว่าการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนย่อมที่จะพัฒนาไปสู่ระดับที่สูงขึ้น รู้จักคิดไตร่ตรอง ตัดสินใจอย่างมีขั้นตอน และมีพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม เช่น มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีความอดทน ตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์ ดังนั้น การเสริมสร้างให้นักเรียนเป็นผู้มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะช่วยให้นักเรียนสามารถตัดสินใจวิถีทางดำเนินชีวิตหรือประกอบกิจการงานของแต่ละบุคคลให้บรรลุเป้าหมายประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วังรี ฐวธรรม (2533, หน้า 436) ที่กล่าวว่าการจะสามารถเอาชนะเป้าประสงค์ของชีวิต ต้องเข้าใจวิธีการเลือก วิธีการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทราวุธ รักกลิ่น (2544, หน้า 75) ที่ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์กับการควบคุมตนเองต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุรศักดิ์วิทยาคม พบว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกความฉลาดทางอารมณ์มีความฉลาดทางอารมณ์ในระยะติดตามผลสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่เข้ารับ โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ กับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันในระยะติดตามผล

4. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 13 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ว่านักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ทั้งนี้ เพราะจากการฝึกปฏิบัติกิจกรรมในโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกิดการเรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโคลเบิร์ก (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524) ที่กล่าวว่า การที่บุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้น ไปมีมากขึ้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไปแต่ละขั้นจนถึงขั้นที่ 6 ส่วนเหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าก็จะถูกใช้น้อยลงทุกทีและจะถูกทิ้งไปในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุจิต บุษยารีย์ (2541) ที่กล่าวว่า ผลของการพัฒนาจริยธรรมโดยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาจริยธรรมของตนให้สูงขึ้น โดยตนเองยอมรับและไม่คิดว่ากำลังถูกบังคับให้รับเอา

ความคิดเห็นของผู้อื่นมาเป็นของตนแต่จะเกิดกระบวนการใช้เหตุ ใช้ผล ไตร่ตรองและเลือกในสิ่งที่เหมาะสมตามประสบการณ์และวัยของตน สอดคล้องกับ บิสกินและฮอสกินสัน (Biskin & Hoskinson, 1977, pp. 407-415) ได้ศึกษาผลการสอนจริยธรรมโดยวิธีการจัดโครงการอภิปรายเกี่ยวกับ

จริยธรรมที่ตัดสินใจจากวรรณคดีและการอ่านเรื่องราวของนักเรียนเกรด 4-5 พบว่า การอภิปรายอย่างเป็นระบบที่ให้โอกาสผู้เรียนให้อยู่ในบทบาทในท้องเรื่อง สามารถเปลี่ยนการตัดสินใจจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับจิราพรณ สุขตลอดชีพ (2530, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการแสดงบทบาทสมมติที่มีต่ออายุระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพฯ พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับแก่นคุณ วิเศษการ (2539, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวแบบกลุ่มเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดขอนแก่น พบว่า เยาวชนในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น หลังจากได้รับกิจกรรมแนะแนวแบบกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับจิราพร แสงนิรันดร์ (2543, หน้า 58) ศึกษาผลของการสอนโดยใช้เทคนิคผสมผสานเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการเลี้ยงดูแตกต่างกัน พบว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนหลังการสอนโดยใช้เทคนิคแบบผสมผสานสูงกว่าก่อนได้รับการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปได้ว่าจากกระบวนการดังกล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถส่งผลให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง

5. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 14 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ 5 ที่ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะติดตามผลสูงกว่าในระยะก่อนการทดลอง เนื่องจากโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย กิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การสำรวจอารมณ์ ไปงานเรื่องอารมณ์ การควบคุมตนเองและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม การแสดงความเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความสามารถในการรับผิดชอบ การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง การตัดสินใจในการแก้ปัญหา การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าความรู้เรื่องการควบคุมอารมณ์ การฝึกปฏิบัติการหายใจลึก ที่ทำให้นักเรียนควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองจนสามารถบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองและควบคุมการแสดงออก

ของพฤติกรรมได้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุวรีย์ สุขแสน (2534, หน้า 36) ที่ว่า การให้เหตุผลทางจริยธรรมที่เพิ่มขึ้นนั้นเกิดจากการฝึกฝน การปฏิบัติ มิใช่เกิดจากการบอกเล่าเท่านั้น และยังนำไปสู่การปลูกฝังจริยธรรมของนักเรียนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นันทนา วงษ์อินทร์ (2542, หน้า 2) ที่กล่าวว่า ความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมการแสดงออก เป็นปัจจัยในการพัฒนามนุษย์ เพราะในชีวิตประจำวัน มนุษย์ใช้ทั้ง 3 ด้านผสมผสานกันเพื่อพัฒนาตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านที่เป็นอารมณ์ ความรู้สึก สอดคล้องกับแนวคิดของผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2542, หน้า 15) ที่ว่า อารมณ์ ความคิด ตลอดจนหัวใจปัญหา มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน เพราะอารมณ์สามารถเปลี่ยนแปลงหรือมีผลต่อความคิด หรือแม้กระทั่งสามารถเปลี่ยนความคิดได้ สอดคล้องกับวันทนา ธีระพุทธิชัย (2544, หน้า 109) ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์และการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนเทคนิค พบว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์และการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลและอารมณ์มีความฉลาดทางอารมณ์ในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีความมั่นคงถาวรถึงแม้จะเว้นระยะห่าง 4 สัปดาห์แต่คะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ลดลงและใกล้เคียงกับระยะหลังการทดลอง ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะก่อนการทดลอง ระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้ารับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ ระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตาราง 14 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 6 ที่ว่า นักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองและติดตามผลไม่แตกต่างกัน เนื่องจากโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ เป็นกระบวนการฝึกปฏิบัติจริงและเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เน้นการพัฒนาศักยภาพภายในจิตใจสู่การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสม ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการตระหนักรู้ สามารถควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักคิดพิจารณาไตร่ตรอง รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง มีสติรู้ตนและแสดงออกอย่างมีเหตุผล แม้จะไม่ได้รับการเสริมแรงก็ตาม สามารถที่จะรู้เหตุ รู้ผล ถึงการเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำ พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง สำนึกว่า เป็นการกระทำตามข้อบังคับตามกฎหมายของสังคมที่ตนอยู่ หรือการตกลงกันของคนในสังคมเพื่อรักษาประโยชน์และสิทธิของบุคคลทุกคน ดังนั้น เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมมากขึ้น ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด รู้จักใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปในทางที่ดีที่ถูกที่ควร ตามความเชื่อของโคลเบิร์ก (Kolhberg, 1976, pp. 31-53) ที่ว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล จะพัฒนาไปเป็นลำดับขั้นตอน (sequential stage) โดยเริ่มจากขั้น

ต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด และพัฒนาไปทีละขั้นไม่มีการย้อนกลับหรือข้ามขั้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่านักเรียนที่ได้รับโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์สามารถรักษาการยกระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไปสู่ระยะหลังการทดลอง และคงอยู่ถึงระยะติดตามผล สอดคล้องกับงานวิจัยของสุดา จันทรสุโข (2536, หน้า 107) ที่ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการกระจำง่าคำนิยามในการสร้างเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านวินัยในตนเองเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนคราราม จังหวัดเพชรบุรี พบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมการกระจำง่าคำนิยามมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทราวุธ รักกลิ่น (2544, หน้า 77, 79) ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์กับการควบคุมตนเองต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุรศักดิ์วิทยาคม ชลบุรี พบว่า คะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกความฉลาดทางอารมณ์และกลุ่มฝึกการควบคุมตนเอง มีความฉลาดทางอารมณ์ในระยะติดตามผลกับระยะหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ มีผลต่อการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ กรุงเทพมหานคร ได้จริง ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ครู – อาจารย์ ผู้ปกครอง ครูแนะแนว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนหรือเยาวชน ควรศึกษาโปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการศึกษาไปเป็นเครื่องมือในการช่วยเหลือพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน/เยาวชน ให้สามารถแสดงออกทางอารมณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมจนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ควรใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์บูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีสติ รู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่มีหลากหลายทางเลือก และยอมรับผลการตัดสินใจดังกล่าว และส่งเสริมให้นักเรียนมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิตประจำวัน ทั้งภายในและนอกโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

- 1 ควรทดลองใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ อาทิ ในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อเป็นการปลูกฝังและพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมให้เหมาะสมตามวัย
- 2 ควรทดลองใช้โปรแกรมการฝึกความฉลาดทางอารมณ์ พัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในด้านต่าง ๆ โดยศึกษาเฉพาะในแต่ละด้าน อาทิ ด้านความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจเสียสละ ความยุติธรรม
- 3 ควรนำปัจจัยทางด้านเพศ อายุ ระดับสติปัญญา ศาสนา การอบรมเลี้ยงดู สถานะทางเศรษฐกิจ อาชีพ หรือสื่อต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หนังสือการ์ตูน มาศึกษาวิจัยว่าตัวแปรเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหรือไม่เพียงใด
- 4 ควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในบริบทสังคมไทย